

CZU 343.3/.7 : 349.6

DEZVOLTAREAȘI AFIRMAREA NORMELOR DE INCRIMINARE PENALĂ A FAPTELOR DE POLUARE A APEI

Marcel BOȘCANEANU,
doctor în drept, Academia „Ștefan cel Mare” a MAI

Fiind de părerea că inițierea oricărui studiu în materie juridică trebuie să înceapă de la elucidarea caracterului evolutiv al normelor în domeniul cercetat, în cazul nostru, al protecției resurselor acvatice, intenționăm a arăta prin textul ce urmează, consecutivitatea trecerii de la spectrul normelor generale de protecție a apelor la cele cu caracter penal, mult mai represive, dar totodată eficiente sub aspect preventiv, ținând cont de vasta gamă a funcțiilor pedepsei penale.

Cuvinte-cheie: norme juridice, reglementare, mediu, resurse naturale, poluare, prejudiciu, răspundere penală, prejudiciu.

EVOLUTION OF THE DEVELOPMENT AND AFFIRMATION OF THE RULES OF CRIMINAL OFFENCES CONCERNING THE FACTS OF WATER POLLUTION

Marcel BOȘCANEANU,
PhD, „Ștefan cel Mare” Academy of MIA of the Republic of Moldova

Considering that the initiation of any legal matters in the trial must begin by elucidating the evolutionary character of rules in the field, in our case, the protection of aquatic resources, we intend to show through the following text the passage from the spectrum of the general rules of protection of waters to the criminal offence, more repressive, but also efficient preventive aspect, taking into account the wide range of criminal punishment.

Keywords: rule of law, regulation, environment, natural resources, pollution, damage, liability criminal damage.

Introducere. Ascendența neconținută în dezvoltarea tuturor domeniilor considerate prioritare existenței umane, și în același timp, agresivă, nefavorabilă, ori altfel spus, amenințătoare asupra funcționalității în condiții prielnice a componentelor de mediu, a determinat în ultimele decenii necesitatea recurgerii la măsuri categorice din partea statelor. Acestea din urmă având drept obiectiv principal protejarea componentelor de mediu afectate prin degradare și ameliorarea lor din contul sancțiunilor aplicate în cazul în care s-a admis o vătămare susceptibilă de prejudicii.

Una din componentele abiotice ale mediului ce adesea are de suferit de pe urma tuturor activităților umane cu impact negativ și, care prin natura ei, influențează în aceeași măsură funcționalitatea celorlalte componen-

te ale mediului natural, dependente de aceasta, inclusiv omul, o constituie apa. O resursă naturală regenerabilă, vulnerabilă și limitată, element indispensabil pentru societate, materie primă pentru activități productive, sursă de energie și cale de transport, fiind un factor determinant în menținerea echilibrului ecologic, pentru existența vieții și înfăptuirea tuturor activităților umane [13, p. 162].

Materiale și metode de cercetare aplicate. La realizarea studiului de față, au fost utilizate un spectru larg de surse sub formă de legi, manuale, monografii, articole științifice publicate în țară și în străinătate, atât în domeniul dreptului penal, cât și în materie de mediu. Studiarea și analiza acestora nu ar fi fost posibilă în mod eficient decât prin utilizarea metodelor de cercetare, de genul:

observația, metoda deducției, metoda comparativă, metoda istorică, metodologică, precum și cea sistemică.

Rezultate obținute și discuții. Deși conștientizată destul de târziu, problema poluării apei a devenit un subiect de mare preocupare pentru doctrina postmodernă, încercând a se căuta prin cercetare mecanisme juridice eficiente de luptă contra faptelor de orice natură (civilă, contravențională sau penală) ce atentau nestingherit la integritatea unor noi categorii de relații sociale, mai puțin sesizate și apreciate de către om – cele legate de protecția factorilor de mediu prin folosirea lor rațională. După cum apreciază unii autori [13, p. 164] poluarea apei nu este specifică unui continent sau altuia, ci este un fenomen de răspândire generală. Ceea ce diferă este numai coeficientul de poluare. Într-adevăr, această din urmă problemă nu privește doar statele înalt industrializate, ci în aceeași măsură și statele aflate la începutul drumului ce duce spre dezvoltarea social-economică și tehnologică.

O frază celebră care aparține observatorului Jonathan Raban și care vine să exprime același sens și înțeles, confirmând astfel constatările noastre, spunea: „Într-o țară slab dezvoltată e preferabil să nu bei apă, iar într-o țară super-dezvoltată ar fi mai bine să nu respiri” [14, p. 10].

Deci, dincolo de preocupările omului, dar deopotrivă și cele ale autorităților avute față de relațiile de proprietate, conviețuire, securitate și liniște publică, odată cu intensificarea degradărilor asupra mediului ce aveau să genereze mai târziu în catastrofe de proporții, lista acestora a început a se extinde, cuprinzând astfel și îngrijorările față de calitatea mediului, factor indispensabil existenței pe pământ. Evident, la începuturi, atunci când și normele destinate ocrotirii celor mai importante valori considerate de om nu se bucurau de mare eficiență și calitate, printre ele, într-o manieră destul de răzleață, au început să-și facă loc și unele norme ce în mod indirect urmăreau scopul ocrotirii celor mai importante și frecvent exploatate componente ale mediu-

lui: apa, solul, aerul atmosferic, culturile silvice sau resursele subsolului.

Considerând-o extrem de necesară, abordarea cronologică a evoluției reglementărilor în materie nu se limitează sub aspect spațio-temporar la teritoriul Republicii Moldova, ci în mod necesar la nivel global, ținându-se cont de experiența statelor care cu veacuri în urmă au pus fundamentul și au edificat în mod constant și incontestabil sistemul dreptului de care beneficiem și astăzi. Deși actualmente se consideră că normele de protecție a mediului prin măsuri de drept penal au fost elaborate nu demult cu ocazia adoptării la 4 noiembrie 1998 a Convenției cu privire la protecția mediului prin măsuri de drept penal, nici pe departe nu înseamnă că resursele acvatice, așa cum și alte componente ale mediului, până atunci nu au beneficiat de protecție juridică. Anume în subiectul de față ne vom referi la evoluția normelor privitoare la răspunderea pentru fapte de poluare a apei, inclusiv și normele cu caracter penal aplicabile la nivel mondial, dar în special și la nivel național până în anul 1998.

Așadar, din varietatea reglementărilor arhaice în domeniul protecției resurselor naturale ce le cuprind și pe cele acvatice și care la prima vedere sunt de ordin general, se desprind și unele norme cu caracter penal care, într-o măsură sau alta evoluând și afirmându-se în timp, au format bazele reglementărilor actuale. Ba mai mult, chiar până a intra în „zona juridică” a interdicțiilor de degradare a mediului, însăși regulile de conviețuire de nivel cutumiar conțineau unele prevederi sancționabile social, dacă nu juridic, care urmăreau scopul creării unui anturaj favorabil existenței omului de atunci.

În contextul dat, potrivit unor relatări [8, p. 381], reglementările juridice privind apa din Roma antică s-au format într-o perioadă de aproape o mie de ani, de la regalitate (500 î.e.n.) și până la sfârșitul imperiului (565 e.n.). Însăși legea celor 12 table (488-451 î.e.n.) conține prima referință la dreptul utilizatorilor de apă, iar Lex Agraria (catre anul 112 î.e.n.) arată influența regimului juridic al

terenurilor asupra celui al apei. Ulterior, în timpul principatului (27 î.e.n. - 286 e.n.) apare conceptul de „curs de apă public” (*flumen publicum*) prin raportare la cursurile de apă perene în opoziție cu cele care nu sunt publice (*flumina terrentia*) și rămân private, ceea ce pare pertinent într-un regim hidrografic de tip mediteranean. Mai târziu, dincolo de reglementările juridice în domeniul apelor descrise mai sus care, de fapt, manifestă un pronunțat caracter de legiferare a modului folosirii lor în scopuri private, apar și unele reglementări cu un vădit caracter protector. Anume, așa-zisele drepturi de apă erau protejate prin sistemul numit „*interdicta*”, care presupunea, cererea părții care se considera lezată a unei joncțiuni a judecătorului competent în potriua autorului tulburării vizând să determine încetarea pagubei și revenirea la *statu-quo-ante*.

Alte *interdicta* aveau ca obiect asigurarea conservării albiei, malurilor și debitului cursurilor de ape publice navigabile, a libertății de navigație pe cursurile de ape și lacuri, garantarea drepturilor pentru riverani de a se proteja contra inundațiilor etc.

După cum observăm, fiind în acele timpuri mai puțin conștientizată necesitatea protecției apelor, poate din cauza unui spectru mai îngust de activități și acțiuni cu efect vătămător asupra lor, evident din lipsă de tehnologii, activități industriale de anvergura celor de azi, normele analizate prezentau un caracter general, de prevenție care au ținut locul celor de natură civilă, administrativă, contravențională sau penală chiar. Totuși, de normele vizate s-a făcut uz până în momentul în care perfecționarea lor a fost impusă de diversificarea căilor de atentare și înrăutățire a stării cantitativ-calitative a resursei avute în discuție, apa.

După cum se afirmă în literatura de specialitate [13, p. 161], evoluția fenomenelor de poluare a apei, schimbările care au loc cu privire la diversificarea surselor de poluare și gradul sporit de nocivitate a lor, au condus la o evoluție în privința mijloacelor și metodelor juridice de combatere a acestei

„boli” a civilizației moderne. Prin urmare, deja începând cu secolul al XIV-lea, civilizația de pe întregul glob pământesc a recurs la elaborarea unor norme mult mai represive decât cele anterioare, ce aveau drept obiectiv protecția componentelor de mediu, în principal a resursele de apă ca componentă vitală și indispensabilă vieții.

Astfel, începutul evoluției reglementărilor în materia protecției apelor, aplicate în spațiul carpato-danubiano-pontic, este marcată de apariția „braniștilor” odată cu întemeierea Țării Românești, în secolul al XIV-lea. Braniștile erau locuri oprite sau rezervate, în care nimeni n-avea voie să intre spre a tăia lemne, a cosi fân, a vâna, a prinde pește sau a culege fructele pădurii, fără voia prealabilă a stăpânului. Cei care nu respectau această lege erau sancționați, pedeapsa variind de la confiscarea obiectelor personale (a securei, a uneltelor sau a hainelor) până la pedeapsa corporală sau chiar spânzurătoare [9, p. 55]. Deși aceste legi nu erau îndreptate nemijlocit [16 p.14] spre protejarea apelor contra poluării, totuși prin interdicțiile impuse, apropo cu caracter penal odată ce stabilesc pedepse corporale sau pedeapsa cu moartea, în mod indirect prin limitarea accesului în aceste zone aveau de beneficiat componentele respective, dar și vietățile ce își aveau existența în mediu acvatic sau depindeau vital de acesta. Deci, în vechiul drept românesc sunt identificate primele legiuri scrise în domeniul apelor: Cartea românească de învățătură (1646) a lui Vasile Lupu și Îndreptarea legii (1652) a lui matei Basarab. Cu toate acestea, abia în Codul lui Calimah (1817) și în Legiuirea Caragea (1818) apele cunosc o reglementare detaliată [8, p. 381]. Tot în această parte a Terrei, prin a doua jumătate a secolului al XIX-lea, mai exact la 30 octombrie 1869, pe timpul domniei lui Cuza Vodă a fost promulgat Codul penal român. Actul vizat a fost pus în aplicare la 1 mai 1865 și prevedea în art. 368 interzicerea otrăvirii peștilor în bălți, heleștee ori havuzuri [10, p. 284], [12].

Aproximativ în aceeași perioadă, normele ce încercau a se impune prin interdicții

clare urmărind scopul protecției juridice a apelor, se identifică și în legislația altor țări ale lumii. Prin urmare, una dintre cele mai vechi dispoziții, caracterizată de aspectul mult mai represiv pentru acele timpuri care interzicea poluarea apei, se găsea în textul Codului Suediei din 1734. Acestea se refereau la faptul că proprietarul unui fereastră mecanic trebuia să vegheze astfel ca rumegușul de lemn să nu stăvilească cursul de apă și să nu fie dus de apă pe câmpii și terenuri agricole [13, p. 164].

În accepțiunea unor doctrinari [7, p. 262], [5, p. 9-11], din punct de vedere istoric, normele penale sunt considerate printre primele care au fost utilizate pentru protecția mediului. Astfel, ca reacție a unor efecte majore ale revoluției industriale, în secolul al XIX-lea, o serie de acte normative din țările Europei, printre care se numără și Legea apelor din Spania din 1879 au stipulat prevederi sancționatorii penale vizând combaterea consecințelor diverselor contaminări ale mediului acvatic asupra sănătății publice.

Făcând o incursiune în trecutul legislației Rusiei țariste, constatăm că prin anul 1762 existau acte ce conțineau un șir de norme cu caracter „administrativ-polițienesc”, printre care se impun și unele reguli cu privire la protecția obiectivelor acvatice amplasate pe teritoriul orașelor împotriva poluării, fapt pentru care se stabileau sancțiuni sub formă de amenzi, pedepse corporale sau arest. În anul 1803, împăratul Rusiei Alexandru I, în urma unei expediții realizate pe teritoriului întregului Imperiu, la data de 2 august emite un ordin prin care obliga conducătorii poliției din toate orașele să supravegheze modul de respectare a curățeniei, iar prin intermediul pct. 6 ordonă ca râurile și izvoarele care trec prin orașe să nu fie poluate cu deșeuri [19, p. 19].

Cu câteva decenii mai târziu, începând cu anul 1858, tribunalele penale franceze au început să folosească tot mai frecvent prevederile dreptului penal, mai ales în vederea respectării reglementărilor în domeniul utilizării și protejării apelor. Efectul acestor dispoziții legislative erau limitate, obiective-

le ecologice fiind obținute în mod indirect, principalele ținte fiind reprezentate de sănătatea publică și salubritate [7, p. 262].

De altfel, caracterul indirect al protecției resurselor acvatice, inclusiv prin măsuri de drept penal, este specific majorității statelor lumii în acele perioade, indiferent de forma de guvernare, nivel de industrializare sau dezvoltare economică, aspirații de consolidare a cadrului legislativ, etc. Singura explicație a acestui fapt constă în predominanța unui grad redus de conștientizare a pericolului ce-l putea genera acțiunile omului ce se îndreptau asupra componentei avute în discuție (apa), nefiind cunoscut mecanismul de repercutare a influenței apelor degradate asupra, însăși omului. Anume reticența în a recurge la norme mai represive destinate protecției apelor nu este determinată de spectrul redus al activităților dăunătoare, ci mai degrabă de insuficienta conștientizare a pericolului lipirii de beneficii oferite de respectiva componentă naturală - apa. Or, cunoaștem că în acea perioadă Franța se afla în plin curs al dezvoltării industriale, mecanizării și la începutul dezvoltării ideii de automatizare a diverselor activități ce aveau mai târziu să reducă implicația omului. Pe cale de consecință, genul respectiv de pericol social, dar și vital într-un fel sau altul, a fost sesizat mai târziu, în secolul următor, fapt distins din îngrijorările ce nu le puteau ascunde cadrul legislativ al statelor înalt industrializate din acea perioadă. Este și cazul Statelor Unite ale Americii, gigantul ce nu accepta nici un fel de concurență în procesul industrializării și exploatarei resurselor naturale, extrem de necesare atingerii obiectivelor descrise.

Astfel, în „câmpul juridic de răspundere” al SUA, răspunderea penală pentru infracțiuni de poluare a apei își face loc prin adoptarea unui șir de legi federale ce reglementau sfera protecției mediului. Printre acestea se numără Legea purității apei (Clear Water Act) din 1972 cu modificările din 1977 și respectiv 1987, fiind o lege cu caracter general îndreptată spre protecția apei contra poluării și garantarea calității ei. Pe

lângă aceasta, răspunderea penală pentru asemenea infracțiuni se impune prin elaborarea unui șir de legi speciale: Legea din 1972 cu privire la interzicerea aruncării în ocean a materialelor și bunurilor (Ocean Dumping Ban Act), Legea cu privire la prevenirea poluării apei mărilor de către nave (Prevent of Pollution From Ships Act), Legea din 1988 cu privire la siguranța apei potabile (Safe Drinking Water Act), Legea râurilor și a porturilor care a fost aplicată începând cu anul 1899 și până în prezent.

Deci, după cum este observată și de doctrină [11, p. 71], reacția socială la aceste fenomene periculoase este cvasiunanimă în a solicita intervenția legiuitorului penal pentru incriminarea faptelor care atentează la calitatea factorilor de mediu, deci pentru a opera transferul axiologic de la aprecierea criminologică la aprecierea juridico-penală.

Dezvoltarea și afirmarea normelor cu caracter penal în materia incriminării faptelor de poluare a apei la nivel național

Vorbind despre parcursul afirmării legislației penale în materia răspunderii pentru infracțiuni ce atentează la resursele acvatice, aplicabilă în teritoriul actualei Republici Moldova, ne vom referi nemijlocit la perioada de după anii 1812, ținând cont de faptul că această perioadă coincide cu începutul conștientizării și reacționării prompte, prin măsuri cu caracter penal, la pericolul social al faptelor contra mediului, dar și de faptul că în acea perioadă în teritoriul Basarabiei de atunci începe a se aplica pe larg legislația Rusiei țariste.

Așadar, în mai 1826 este emis și anunțat Ordinul cu privire la strămutarea din orașe a unităților industriale ce generează insalubritate. Însă, după cum se afirmă în literatura rusă de specialitate [18, p. 12], acest act normativ nu prevedea sancțiuni pentru ignorarea prevederilor impuse. Din aceste considerente, în perioada imediat următoare, în mod fragmentar și cazuistic a început a se consolida legislația penală cu privire la protecția resurselor acvatice. Această din urmă mobilizare vine ca reacție la creșterea

potențialului industrial, a exploatării resurselor naturale, poluării râurilor care a avut loc cu precădere în a doua jumătate a secolului al XIX-lea, fapt care a determinat elaborarea în subsidiar a peste 300 acte normative cu privire la protecția resurselor naturale [17, p. 3-4]. În pofida acestui fapt, legislația aplicabilă în domeniu nu era în stare să răspundă pe deplin necesităților identificate în practică, astfel, drept garanție a respectării normelor impuse prin legile respective urma să servească reglementările cu caracter penal ce stabileau sancțiuni concrete pentru abaterile înregistrate.

Deci, după cum spuneam mai devreme, normele cu caracter penal ce aveau drept obiectiv responsabilizarea pentru fapte contra mediului, în special asupra calității apei, își au începutul odată cu modificarea în 1885 a conținutului art. 836 al Ordinului din 1826 ce prevedea sancționarea celor ce construiesc fabrici și manufacturi de-a lungul cursului râurilor.

Prin urmare, incriminarea deja penală a faptei ce avea drept suport prevederile art. 863 a Ordinului din 1826 în redacția din 1885, a constituit o reală garanție a respectării prevederilor legislației de mediu subsidiară celei penale. Potrivit normei respective, *dacă cineva construiește o fabrică sau manufactură recunoscută de lege dăunătoare calității apelor, în oraș sau în afara orașului, de-a lungul cursului de apă, acesta este obligat să demoleze construcția pe cont propriu și urmează să suporte sancțiune sub formă de arest pe o perioadă de la 7 zile la 3 luni sau amendă în mărime ce nu depășește suma de 300 ruble*[20, p. 19]. Respectiv, norma imediat următoare, cea de la art. 864 al aceleiași legi, incrimina faptele ce se săvârșeau prin aruncare în ape a unor substanțe otrăvitoare sau puternic dăunătoare și periculoase cu intenția de a cauza decesul persoanei.

Ulterior acestei perioade, iar mai concret la data de 22 martie 1903 a fost adoptat Codul penal al Rusiei care a dezvoltat esențial prevederile cu caracter penal ale legislației anterioare și care conținea câteva norme

destinate protecției apelor. Astfel, potrivit art. 220 al Codului penal respectiv, *cu arest pe termen de o lună de zile sau amendă în mărime ce nu depășea suma de 100 ruble, erau sancționați cei vinovați de poluarea apei prin acțiuni de aruncare sau scurgere a substanțelor ce făceau apa improprie pentru utilizare în consum uman sau adăpare. Pedeapsa era mai mare pentru săvârșirea aceluiași acțiuni care au făcut apa să devină dăunătoare pentru sănătatea persoanelor, adică amendă în mărime ce nu depășește suma de 500 ruble.* De asemenea articolul 385 prevedea răspunderea penală pentru scoaterea și îndreptarea țevelor de evacuare a apelor reziduale în râuri sau canale acolo unde se interzicea sau nu era prevăzută deversarea [19, p. 21].

Astfel, analizând conținutul normei de la art. 220 al Codului penal al Rusiei, observăm, printre altele, că infracțiunea de poluare a apei avea un caracter formal, odată ce se aplica sancțiune în mărime de 100 ruble pentru acțiuni de aruncare sau scurgere în ape a unor substanțe dăunătoare, fără a fi necesară stabilirea daunei, iar în cazul în care această daună era sesizată, sancțiunea se aplica în baza dispoziției următoare care constituie o agravantă față de cea dintâi.

Revoluția bolșevică din 1917, urmată de războiul civil a pus pe prim plan chestiuni de ordin politic, social, siguranță alimentară, fapt care a dus la o pronunțată stagnare a dezvoltării normelor juridico-penale cu privire la protecția resurselor acvatice. După decretul din 17.12.1917 cu privire la abrogarea tuturor legilor adoptate până atunci pe teritoriul Imperiului Rus, cadrul legislativ a început a fi construit de la început, iar în rândul noilor reglementări nu s-au mai regăsit și normele juridico-penale cu privire la protecția factorilor de mediu inclusiv apa. După adoptarea unor noi decrete, în textul lor, despre protecția apelor nu se mai pomeneste nimic, considerându-se aceste categorii de resurse ca lipsite de valoare economică, fapt pentru care nici nu au căzut în cercul intereselor protejate de statul sovietic. Deși neavând aplicabilitate deja pe teritoriul Ba-

sarabiei, codurile penale ale RSFSR din 1922 și cel din 1926, de asemenea nu conțineau norme concrete care să incrimineze faptele de poluare a apei. Pentru cazurile de poluare a apei se aplica norma de la art. 108 care prevedea răspunderea pentru distrugerea intenționată a patrimoniului sau cea de la art. 197 ce incrimina încălcarea regulilor de siguranță pe căile navale [19, p. 23].

Deja trecând sub o altă jurisdicție, pe teritoriul Basarabiei de după anii 1918 s-a aplicat prevederile Codului penal al României din 1865, promulgat și publicat la 30 octombrie 1864, în vigoare până în 1936. Deci, în concret, după 1918 asupra Basarabiei a fost extins Codul penal din Vechiul Regat. Însă, pe atunci, s-a abordat și chestiunea privind întocmirea unui nou cod. Elaborarea acestuia a început în 1920, însă adoptarea a fost amânată până în 1936. Codul respectiv a intrat în vigoare în 1936 [1, p. 11]. Paralel, în aceeași perioadă, mai exact la 27 iunie 1924, pe teritoriul României a fost adoptată prima lege specială în domeniul apelor, este vorba despre Legea regimului apelor, care declară bunuri publice toate apele ce pot produce forță motrică, ca și pe cele ce pot fi utilizate în interes obștesc [7, p. 382]. Deci, având în vedere că legea respectivă nu prevedea sancțiuni cu caracter penal pentru încălcarea regimului de protecție și gospodărire a apelor, revenim la Codul penal al României din 1865 care în acele timpuri incrimina un șir de fapte ce atentau la resursele acvatice în titlul al IV-lea, „Crime și delictе în contra particularului”, Capitolul II, „Crime și delictе în contra proprietăților”. Astfel, potrivit art. 368 din capitolul enunțat, *cel ce va otrăvi cu voință peștii în bălți, eleștaie ori havuzuri, se va pedepsi cu închisoare de la o lună până la doi ani și cu amendă de la 26 până la 100 lei.* În temeiul art. 376 al aceluiași capitol, *aceia care, cu voință va distruge sau va degrada șoselele, poduri, apeduce, stăvilare, ieși, zăgazuri, iazuri, sau alte lucrări hidraulice ori de siguranță, acela care împiedică navigațiunea pe râuri, pe gârle sau pe canale navigabile, se va pedepsi cu închisoare de până la șase*

luni sau cu amendă de la 26 până la 2000 lei.

Iar dacă din asemenea acte se va compromite sănătatea sau viața vre-unei persoane, pedeapsa va fi închisoarea de la o lună până la doi ani, sau amendă de la 100 până la 5000 lei.

Dacă actul a cauzat leziuni corporale grave unei persoane, pedeapsa va fi doi ani închisoare, iar dacă va fi cauzat moartea vre-unei persoane, pedeapsa va fi reclusiunea[3].

După cum se observă, dispozițiile conținute în Codul penal al României care s-au aplicat fără nici o rezervă pe teritoriul Basarabiei din 1918 până în 1940, deși nu consacra infracțiunilor de mediu un capitol aparte și nici nu are în vedere incriminarea expresă a faptelor de poluare a apei, totuși a constituit un mare avantaj pentru categoria respectivă de resurse, protejându-le prin măsuri categorice contra activităților cu impact negativ, efectele cărora puteau repercuta în direcția persoanei și bunurilor sale. Pentru asemenea fapte se impuneau pedepse destul de dure, în considerarea caracterului economic sau privativ de libertate. Spectrul larg al agravantelor vorbesc despre o dezvoltată și complexă tehnică de reglementare pentru acele timpuri, fapt ce sporea esențial gradul de protecție a apelor contra acțiunilor vătămătoare.

Odată cu semnarea la 14 septembrie 1940 a Decretului Sovietului Suprem al URSS privind aplicarea provizorie a legislației RSS Ucrainene pe teritoriul RSSM, aici devin aplicabile deja prevederile Codului penal al RSSU din 1927.

Începând cu anul 1961, odată cu intrarea în vigoare la data de 24.04.1961 a Codului penal al RSSM, faptele penale contra resurselor acvatice sunt pedepsite în temeiul art. 235 „Impurificarea bazinelor de apă și a aerului” ce se conține în capitolul al XI-lea din respectiva Lege. Potrivit normei menționate, *impurificarea râurilor, lacurilor și altor bazine și surse de apă cu ape de scurgere neepurate și nedezinfectate, cu resturi sau deșeuri ale întreprinderilor, instituțiilor și organizațiilor industriale, agricole, comunale și altele, dacă aceasta a cauzat sau a putut să cauzeze daune*

fie sănătății oamenilor, fie producției agricole, fie rezervelor de pește, precum și impurificarea aerului cu deșeuri ale producției industriale ce sunt dăunătoare pentru sănătatea oamenilor – se pedepsește cu amendă în mărime de până la cincizeci de salarii minime.

Aceleași fapte, care au cauzat o daună substanțială sănătății oamenilor sau producției agricole ori au avut ca urmare pierirea în masă a peștelui – se pedepsește cu privațiune de libertate până la cinci ani[4].

Analizând stilul și tactica reglementării normei incriminatorii citate, fiind tentați de a veni cu o ușoară polemică alimentată de „calitatea” acesteia, ne încumetăm a spune că în conținutul acesteia poate fi identificat doar un singur aspect pozitiv, anume cel ce se referă la considerarea faptei de poluare a apei odată cu *crearea situației ce a putut să cauzeze daune*, enunțând astfel un pronunțat caracter formal al acesteia, ceea ce este demn de apreciat și binevenit în procesul calificării unor asemenea categorii de fapte. În rest, faptul că legiuitorul incriminează în același articol fapta de impurificare a apei cu cea a impurificării aerului, deja indică la calitatea proastă de abordare a problematicii în materie de mediu, deoarece fiecare componentă are specificul ei aparte de funcționare, interacțiune, regenerare, de impact asupra omului, etc. Cu atât mai mult, în aliniatul doi al normei caracterizate nu se vorbește nimic despre acțiunile ce duc la poluarea aerului, respectiv despre sancțiunea aplicabilă acestei fapte. De asemenea, art. 171 localizat în alt capitol al Codului penal și anume în capitolul VI ce prevede infracțiunile economice, titlul normei se referă la îndeletnicirea ilegală cu pescuitul sau alte exploatari ale apelor, iar în conținutul ei legiuitorul se rezumă doar la a descrie acțiunile condamnabile ce atentează la resursele piscicole, fără a vorbi despre careva acțiuni ilegale de exploatare a apei. Tot în textul legii avute în discuție nu se identifică un capitol aparte care să prevadă șirul normelor ce urmează să incrimineze toate faptele cu caracter penal ce atentează la factorii de mediu. De fapt, cea din urmă

problemă este specifică majorității statelor lumii, unele din ele nici până azi nu au consacrat un capitol aparte infracțiunilor contra mediului, deși încă în anul 1977, Consiliul European al Dreptului Mediului, organizație neguvernamentală, în rezoluția nr. 5 a recomandat consacrarea în Codul penal, alături de alte infracțiuni să includă și unele infracțiuni săvârșite prin acțiuni de poluare, degradare sau vătămare a mediului, care să fie distincte și încorporate într-un compartiment aparte [15, p. 22-23]. Evident, aceasta nu este singura recomandare dată la nivel comunitar European în vederea sporirii calității reglementărilor de drept penal în materie de mediu. Bunăoară, la 28 septembrie 1977 prin rezoluția Comitetului de Miniștri a Consiliului European, privind contribuția dreptului penal la protecția mediului, s-a recomandat majorarea sumelor obținute prin amendă aplicată pentru încălcări a regimului juridico-ecologic și alocarea lor pentru conservarea mediului, excluderea aplicării amnistiei pentru fapte de mediu și introducerea în anumite cazuri responsabilități penale distincte pentru persoanele juridice [11, p. 85]. De asemenea, în cadrul celui de-al VIII congres de la Havana din 1990, prin rezoluția adoptată s-a subliniat necesitatea intensificării măsurilor cu caracter penal la nivelul statelor pentru contracararea infracționalității de mediu și refacerea funcțiilor componentelor de mediu afectate. Tot așa, conferința miniștrilor europeni de justiție de la Istanbul din același an, aprobă rezoluția nr. 1/1990 vizând aceeași problematică [7, p. 262].

Concluzii. Deci, inițiind studiul cu examinarea evoluției reglementărilor în domeniu responsabilizării pentru poluarea apei, constatăm:

- dezvoltare destul de latentă a acestora pe întreg mapamondul, cauzele fiind:
 - gradul redus de conștientizare a pericolului ce poate fi generat de asemenea fapte;
 - cazurile extrem de rare ale poluării apei;
 - lipsa activităților cu impact negativ asupra apelor;

- inexistența tehnologiilor amenințătoare la adresa respectivelor categorii de componente ale mediului.

Necesitatea intensificării măsurilor de protecție a apelor, inclusiv prin intermediul celor cu caracter penal, este sesizată abia pe la mijlocul sec. al XX-lea, atunci când majoritatea Guvernelor recurg la elaborarea unui șir de norme de interdicție și penalizare a activităților responsabile de modificarea negativă a compoziției apei, calificate mai târziu infracțiuni de poluare a apei.

Urmărind evoluția evenimentelor de până și după 4 noiembrie 1998, atunci când se adoptă Convenția de la Strasbourg privind Protecția Mediului prin Dreptul Penal, observăm că la nivel global devine conștientizată necesitatea unei abordări distincte și speciale a problemei generate de poluarea mediului. Faptul dat impune a recurge la măsuri mai represive instituite prin intermediul legislației penale a statelor față de faptele prejudiciabile sau cel puțin pasibile de a aduce prejudicii mediului, deși actualmente în doctrină se mai identifică încă opinii care susțin caracterul unitar al dreptului penal [6, p. 13-15].

Analizând situația Republicii Moldova la compartimentul dat, constatăm cu mare mândrie și înaltă apreciere că, deși nu este membră a Uniunii Europene, încă în anul 2002 legiuitorul nostru decide să consacre un capitol aparte în Codul penal care incriminează faptele ce atentează la componentele de mediu, printre care se regăsește și infracțiunea de poluare a apei Capitolul IX Infracțiuni ecologice, art. 229 CP RM [2].

Referințe bibliografice

1. Babii E. Evoluția Dreptului penal în Republica Moldova, 18 p. http://www.academia.edu/6554659/Evolu%C8%9Bia_dreptului_penal_%C3%AEn_Republica_Moldova. (vizitat la 15.07.2017).
2. Codul penal al Republicii Moldova. Nr.985-XV din 18.04.2002. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr. 128-129/1012 din.13.09.2002.

3. Codul penal din 1864. <https://lege5.ro/Gratuit/g42tamju/codul-penal-din-1864/4>. (vizitat la 23.06.2017).
4. Codul penal din 24.03.1961. Publicat în Veștile nr. 010 din 24.04.1961. <http://lex.justice.md/viewdoc.php?action=view&view=doc&id=314072&lang=1> (vizitat la 11.08.2017).
5. De-Gregorio Capella J.J.P. El proceso penal medioambiental, Editorial Centro de Estudios Ramon Areces, S. A. Madrid, 1999, p. 9-11.
6. Dobrinioiu V., Brânză W. Drept penal. Partea generală. București: Lumina Lex, 2003, 534 p.
7. Duțu M., Duțu A. Răspunderea în dreptul mediului. București: Editura Academiei Române, 2015, 480 p.
8. Duțu M. Dreptul mediului. Ediția a III-a. București: C.H. BECK, 2010. 495 p.
9. Giurescu C. Istoria pădurii românești: din cele mai vechi timpuri până astăzi. București: Orion, 2004, 398 p.
10. Giurescu C. Viața și opera lui Cuza Vodă. București: Curtea Veche, 2000, 412 p.
11. Gorunescu M. Infrafracțiuni contra mediului înconjurător. București: C.H. Beck, 2011, 304 p.
12. Hanciu O. M. Răspunderea pentru daunele de mediu în dreptul românesc. <http://www.nos.iem.ro/bitstream/handle/123456789/210/Hanciu%20Oana.pdf?sequence=1&isAllowed=y> (vizitat la 22.06.2017).
13. Marinescu D. Tratat de dreptul mediului, Ediția a III-a, București: Universul juridic, 2008, 781 p.
14. Moroianu-Zlătescu I., Popescu O. Mediul și sănătatea. București: I.R.D.O, 2008, 143 p.
15. Terradillos Basoco J. Proteccion penal del medio ambiente: Cuestiones para una reflexion inicial. En: Anuario de la Facultad de Derecho de la Universidad Nacional de Ucayali, n.1, p.89-94.
16. Trofimov I., Ardelean G., Crețu A. Dreptul mediului. Chișinău: Bons Offices, 2015, 320 p.
17. Молчанов Б.А. Природное законодательство России (18-начало 19 веков) Архангельск, 2000. 237с.
18. Попов И. В. Ответственность за преступное загрязнение вод. Диссертация на соискание ученой степени кандидата юридических наук. Омск, 2003.
19. Романов А. А. Преступное загрязнение вод в России: уголовно-правовое и криминологическое исследование. Диссертация на соискание ученой степени кандидата юридических наук Челябинск, 2010.
20. Филаненко А. Ю. Уголовно-правовая ответственность за загрязнение вод. Диссертация на соискание ученой степени кандидата юридических наук. Челябинск, 2002.

Despre autor

Marcel BOȘCANEANU,
doctor în drept,
Academia „Ștefan cel Mare” a MAI
e-mail: marcel842002@mail.ru
tel: 069593182

About author

Marcel BOȘCANEANU,
PhD,
„Ștefan cel Mare” Academy of MIA
e-mail: marcel842002@mail.ru
phone: 069593182